

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science
Volume 5 Issue 2, p. 317-326, April 2012

DÖRT TEMEL DİL BECERİSİ VE ARAPÇA ÖĞRETİMİNDEKİ KATKILARI

THE FOUR LANGUAGE SKILLS AND THEIR BENEFITS ON TEACHING ARABIC

Yrd. Doç. Dr. İbrahim USTA
Bingöl Üniversitesi

Abstract

The most basic condition of learning a foreign language effectively is using the four basic skills present in humanbeing. Listed as reading, writing, listening and talking the four basic skills are the main tool and the main target of both learning and teaching. When these skills are applied to teachers, students and also course material, they will make one the owner of an affective language. In this study the benefits of using natural language skills (Direct Method) on teaching Arabic is emphasized.

Key Words: *Arabic, Language Skills, Direct Method*

Öz

Etkili bir yabancı dil öğrenmenin en temel şartı, insanoğlunda var olan dört temel beceriyi kullanabilmektir. Okumak, yazmak, dinlemek ve konuşmak şeklinde sıralanan dört temel beceri, öğrenim ve öğretimin hem en temel aracı, hem de en temel hedefidir. Bu beceriler gerek öğretmen ve öğrencide, gerekse ders materyallerinde uygulandığı takdirde, kişiyi etkili bir dil sahibi yapacaktır. Bu çalışmada doğal dil becerilerinin kullanılmasının (Düzvarım Yöntemi) Arapça öğretimi üzerindeki faydaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Arapça, Dil becerisi, Düzvarım Yöntemi*

I. YABANCI DİL ÖĞRETİMİ ÜZERİNE

İnsanoğlu var olduğu tarihten bu zamana kadar yaşamında vazgeçilmez bir parçası haline getirdiği ve bunu “*Dil-Lisan*” şeklinde isimlendirdiği bu yüce değer, insanlar arasında anlaşmasını sağlayan bir aracı, duygu, düşünce, fikir ve sorunlarını birbirlerine aktarmakta kullandıkları en önemli vasıta¹. İnsanoğlu asırlardır biriktirilmiş olan düşünce, bilgi ve diğer değerler hazinesini dil denilen araç sayesinde birbirlerine aktarmışlar, bazen ittifak bazen de ihtilafli da olsa, ortak çözümleri dil sayesinde günümüze kadar ulaştırmışlardır. Yazının icadı ile kayıt altına alınmış olan dil, bir yandan soyut bir kavram olan düşünce ve fikri somut hale getirirken, diğer yandan insanlar arasındaki iletişimi sağlayan en önemli araç olmaktadır. Buna göre dil; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, seslerden örülmüş bir ağ, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemidir.² Dil İnsanlık tarihinde, belli bir topluluğun veya toplulukların içerisinde, gününbirlik kullanılması sonucunda kendisini geliştirip, günbegün değer kazanmış ve tanınır hale gelmiş, bunun birlikte bir takım sistem ve kurallara göre düzenlenip telaffuz edile gelmiş boğumlu seslerden oluşan bir anlatım ve anlaşma aracıdır³, veya düşünce, duygu ve güdüleri, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracıdır. Bu tanım bütün canlıların kendi aralarındaki bildirişimlerle ilgili işaret sistemlerini olduğu kadar, insanlar tarafından doğanın ve eşyanın ortak kalıplar halinde anlamlandırılması olgularını da kapsamaktadır.⁴

Dünya ülke ve kültürlerini birbirine yakınlaştıran teknolojik gelişmeler, hem dil öğrenme ihtiyacını artırmış hem de dil öğrenme başarısına etki edecek şekilde dil öğretim ortamlarını değiştirmiştir. Tüm bunlara rağmen yabancı dil eğitiminin öğretmene olan ihtiyacı hiçbir zaman ve şekilde azalmamış, bilakis ona olan ihtiyaç günbegün artmıştır. Bir öğretmeni diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği, bir şey öğretirken kullanmış olduğu yöntem ve teknikleridir. Alan bilgisiyle donanımlı her öğretmen, her zaman iyi bir öğretmen olarak kabul edilemez. Bir yabancı dil öğretmenin, “*bu konuyu neden öğretiyorum?*”, “*konunun öğrenciler için zorluk derecesi nedir?*”, “*konuyu hangi teknikleri kullanarak anlatabilirim?*” ve “*öğrencileri nasıl motive edebilirim?*” gibi soruları yanıtlaması ve etkili öğretim tekniklerinden haberdar olması gerekir. Son yıllarda yabancı dil derslerinde okuduğunu anlama, yazma, konuşma ve dinlediğini anlama gibi dört farklı becerinin kazandırılması doğrultusunda talep edilen yüksek standartlara koşut olarak, yabancı dil öğretmenin “*öğretme gücü yeterlilikleri*” konusu daha da ön plana çıkmıştır. Yaşamın her alanını kapsayan dilde dört beceriyi geliştirmeyi amaçlayan bir yabancı dil eğitiminde, -kurs esnasında-hem öğretmen ve hem de öğrencinin aktif olarak katılımlarının, dil eğitiminde başarıyı arttıracığı yönünde çok sayıda araştırma sonucu yayımlanmıştır.⁵

II. YABANCI DİL ÖĞRETİMİNDE UYULMASI GEREKEN İLKELER

Eğitimbilimciler öğrencinin performansı ve öğrenmenin etkisini daha fazla artırmak için birtakım ilkeler belirlemiş ve bunu öğrenim ilkeleri şeklinde isimlendirmişlerdir. Gerek Arapça ve Farsça gibi doğu dili, gerekse Almanca ve İngilizce gibi batı dili olsun, Türkiye insanı için tüm bu diller yabancı dil hükmünde olup, mevcut öğrenme ve öğretim ilkeleri ile

¹ - tüm tanım ve tartışmalar için bkz; Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay., Ankara 2009, s. 50-53 ; İbn Haldun, *el-Mukaddime*, Dar İhya et-Turas el-Arabi, Beyrut (tarihsiz), s.546.

² - Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 1992, s. 4.

³ - Dilaçar, Agop, *Dil, Diller ve Dilcilik*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1968, s. 3.

⁴ - Kaplan, Mehmet, *Sevgi ve İlim*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002, s. 207.

⁵ - geniş bilgi için bkz; Başkan, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, Multilingual Yay., İstanbul 2006, s.190-200.

yöntem ve teknikleri kullanılmak zorundadır. Aksi halde çabalar sonuç vermeyecektir. Arapça öğretiminde ve genel olarak tüm yabancı dillerin öğretiminde dikkat edilmesi gereken ilkeler özetle şöyledir:

İlk uygulanması gereken ilke, öğretim etkinliklerinin önceden plânlanmasıdır. Bilindiği üzere öğretim etkinlikleri yıllık, ünite ve günlük ders plânları olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Bu bölümde unutulmaması gereken en önemli şey, planlamadaki dikkatin, öğretimdeki başarı ile doğru orantılı olarak yükselip düştüğüdür. O halde planlamada göz ardı edilmemesi gereken bir başka husus ise hazırlanan konuların basitten zora ve somuttan soyuta doğru aşamalı olarak sıralanmasıdır.

İkinci olarak dil öğrenimini oluşturan ve her insanda bulunan okuma, yazma, konuşma ve dinleme gibi dört temel beceri kullanılmadan asla bir dilin öğretilmeyeceği hususudur. Temel dil becerileri yerinde ve dengeli kullanılmadığı veya herhangi bir beceriye ağırlık verilmesi durumunda ise birey dil öğrenimi konusunda kendisine olan özgüveni kaybedecektir. Mesela İngilizcede sürekli dinleyip bunları kâğıda döken bir öğrenci, karşısına okunması istenen bir metin çıktığında heyecanlanacak veya konuşması gereken bir diyalogda ise kendisini ifade etmede acziyet içerisinde olacaktır. Öğrenmiş olduğu dinleme ve yazma yetisi ona yeterli olmayacak ve sonuçta kendisine olan güvenini kaybedecektir. O halde temel dört becerisini aynı anda ve dengeli şekilde kullanmak gerekmektedir.

Üçüncü ve neredeyse hiç uygulanmayan ilkelerden birisi de; derslerin mevcut yabancı dille yapılması ve zorunlu olmadığı hallerde Türkçeyle eğitimin yapılmamasıdır. Bu derslerde öğrencilerin öğrenilen dili sürekli duyması neticesine o dile ait ses ve kelimelere önce aşına olur, daha sonra ise gerek telaffuz ve gerekse kullanması kolaylaşır. Başka bir tabirle, iletişime ait ne varsa öğrenilen bu yabancı dille yapılmalıdır. Şurası unutulmamalıdır ki, öğrettiği bir dili konuşmakta zorlanan veya hiç konuşma ihtiyacı gütmeyen bir öğretmenin, mevcut yabancı dili öğrenen/konuşan öğrencilerinin olması mümkün değildir. Türkiye ortamında üzerimize düşen şey; yoğun gramer bilgisi altında ezilen öğrenciyi konuşma hususunda cesaretlendirerek, en azından ağır olan yükünü hafifletme yoluna gitmektir.

Son olarak öğretim sürecinde öğrenciler arasındaki zekâ, anlama ve kavrama gibi bireysel farklılıkları göz önüne alarak öğretimi buna göre yapmaktır. Bu yapıldığı takdirde öğrencilerin derslere daha etkin ve aktif olarak katıldığı görülecektir.⁶

III. TEMEL DİL BECERİLERİ

İnsan doğumundan itibaren bilinçli veya bilinçsiz sürekli bir şeyler öğrenir. Öğrendiklerini ihtiyaç duydukça davranışa dönüştürerek yaşantısına katar. Bilindiği gibi bilinçsiz olarak elde edilen bilgiler, çevreden edinilen ve alışkanlıklar yoluyla sahiplenilen bilgiler olarak nitelendirilebilir. Bilinçli olarak sahip olunan bilgiler, tamamen kişinin kendi iradesiyle bilerek ve isteyerek elde edilir. Tabii **hedef arzu edilen bilinçli ve ihtiyaca uygun bilgilerdir. Herhangi yabancı bir dili öğretirken insanın içerisinde mevcut bulunan dört temel beceri vardır. Bu beceriler yerinde kullanıldığında, amaçlanan hedefe daha kısa sürede ulaşmak mümkündür.** Öğrenme safhasında beş duyumuzun üzerine büyük görevler düşmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre; öğrendiklerimizin % 83' ü görme yolu ile % 11' i işitme yolu ile % 3,5' i görme yolu ile % 3,5 i görme yolu ile % 1'i görme yolu ile

⁶ - Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi; Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*, Pegem Yayınları, Ankara 2011, s.29-32.

gerçekleşmektedir. Bir başka ifade ile en iyi öğrendiğimiz şeyler, kendi kendimize yaparak öğrendiğimiz şeyler olup, öğrenme işlemine katılan duyu organlarımızın sayısı ne kadar fazla ise, o kadar iyi öğrenir ve öğrenmelerimiz o kadar kalıcı olmaktadır. **Tüm bunlara rağmen insan öğrendiklerinin bir kısmını unuttur veya hatırlayamaz. Bunun ilacı ise tekrar etmektir. Unutulmamalıdır ki;** zaman sabit tutulmak üzere insanlar; okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini ve hem yapıp hem de söylediklerinin %90'ını hatırlamaktadırlar.⁷

Türkiye'de sayısı 60'ı geçmiş olan İlahiyat Fakültelerinin her birinde Arapça öğretiminde çok farklı Arapça öğretim setleri kullanılmaktadır. Bu konuda fakülteler arasında bir birliktelik söz konusu olmadığı gibi aynı fakülteadaki Arapça öğretim elemanları arasında dahi bir birliktelik görülmemektedir. Bununla birlikte “*Nahiv, Sarf, Mükâleme, Kıraat*” tan oluşan dört farklı Arapça dersi bulunmaktadır. Tüm derslerin öğretilmesindeki temel hedef; “*alanıyla ilgili klasik ve modern metinleri anlayabilecek temel referans kaynaklarına ulaşabilmelerini sağlamak ve kendisini sözlü ve yazılı olarak ifade edebilecek düzeyde Arapçayı en az Avrupa dil seviyesi olan B1 genel düzeyinde kullanarak ilahiyat alanındaki çalışmalar yapıp ülkeye hizmet etmektir. Başka bir ifade ile yapılan Arapça konuşmayı dinleyip, pratik olarak konuşabilen, Arapça okuduğunu anlayan ve düşüncelerini yazabilecek düzeyde bir öğrenci yetiştirmek ve ihtiyaç duydukları bilgileri, başkalarına ihtiyaç duymadan öğrenmelerine imkân sağlamak*” şeklinde zikretmek mümkündür.⁸

Tüm bu girişten sonra modern eğitim sisteminde her insanda bulunan “*dört temel beceriyi*” kullanarak herhangi bir yabancı dilin, normale göre nasıl daha kısa bir zamanda etkili olarak öğretildiği anlatılacaktır. Gerek ortaokul ve liselerde, gerekse medrese ve İlahiyat Fakültelerinde yapılan yabancı dil eğitiminde asıl sorun öğrencilere dil becerilerini kazanmaları için fırsat tanınmaması, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirecek imkânların verilememesidir. Bu ve diğer sebeplerden dolayı öğrenci o yabancı dili öğrenemediği gibi, ona karşı ilgisini de kaybetmekte, bu ilgisizlik onu öğrendiğini de unutmaya sevk etmektedir. Bu ilgiyi canlı tutabilmek için bir dizi uygulama ve aktiviteler yapılmalıdır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür⁹:

1- Dinleme Becerisi:

Dinleme ve dinlediğini anlama insan hayatını kuşatan en önemli beceriler arasındadır. Bu görevi üstlenen kulak, insanın dış dünya ile ilişkilerini sağlayan çok fonksiyonlu bir organ olup, öğrenme sürecinde en önemli faktörlerden birisidir. Yapılan araştırmalarda yabancı dil öğrenimi için ayrılan vaktin % 45'i dinle, % 30'u konuşma, % 16'sı okuma ve % 9'u yazmakla geçtiği tespit edilmiştir. Bu sonuç dinleme becerisinin dil öğretimindeki kullanım yoğunluğu ve yüklendiği önemli görevi göstermeye yeterlidir.¹⁰

Sınıflarda dinleme becerisine önem verilmesi ve dinleme aktivitelerinin yapılmasının sebebi öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşabilecekleri durumlarda başarılı ve doğru tepkiyi vermelerine yardımcı olmaktır. Sınıfta yapılan dinleme gerçek hayattaki gibi olmayıp, dinleme becerisine dayalı aktiviteler gerçek hayat durumlarına göre uydurulmalı veya o özelliklere sahip olmalıdır. Sadece düz bir metnin sesli okunmuş halini öğrencilerin dinlemesi ve ilgili

⁷ - Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi; İlkeler Yöntemler Teknikler*, Usem Yay., Ankara 1987, s. 108-110.

⁸ - Soysaldı, Mehmet, *Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm yolları*, Ekev Akademi Dergisi Yıl: 14 Sayı: 45 (Güz 2010), s.257.

⁹ - konuyla ilgili geniş bilgi için bkz; Başkan, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, s.57-59.

¹⁰ - Doğan, Candemir, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, Kahire 2008, s. 61.

soruları cevaplaması pek de gerçek hayatta görülen durumlar değildir. Dinleme aktivitesinin en önemlisi “*dinle ve tekrar et*” şeklindeki alıştırmalardır. Bu egzersizlerde öğretmen ve herhangi bir cihaz tarafından seslendirilen cümleler öğrenciler tarafından tekrar edilir.

Dinleme öğretiminde amaç, öğrencilerin yabancı dildeki ses ve ifadeleri tanıması vurgulama ve tonlamaların neden olduğu anlam değişikliklerini fark etmesi ve konuşmacıdan gelen mesajı tam ve doğru olarak anlamasını sağlamaktır. Dinleme öğretimi, normal hızda konuşulduğunda küçük ayrıntıların anlaşılmasından çok, genel bir bilginin alınmasını sağlamaya yöneliktir. Dinleme öğretimi çalışmaları yapılırken öncelikle hedefin belirlenmesi gerekir. Bu çalışmalarda amaç, sadece dinleme değil, aynı zamanda duyulanın anlaşılmasını sağlamaktır. Daha sonra sıra öğrencide hangi davranışları geliştireceğimize karar vermeye gelir. Genel olarak dinleme becerisini geliştirmekten maksat; duyduğu metnin ana hatlarıyla ne olduğunu söyleme\yazma, duyduğu metnin ayrıntılı olarak ne olduğunu söyleme\yazma, duyduğu metinde geçen kişilerin tutum ve düşüncelerini söyleme\yazma, duyduğu metinde geçen olayın nerede, ne zaman ve nasıl olduğunu, oluş sırasına göre söyleme\yazma, duyduğu metinde geçen kelimelerin anlamını tahmin edebilme, duyduğu metinde geçen dilbilgisi yapılarının anlamlarının ve kullanışlarının nasıl olduğunu söyleme\yazma, dinlemeden önce, başlık, resim ve diğer ipuçlarına bakarak metnin ne hakkında olacağını tahmin edebilme, anlatmaya yardımcı olacak değişik tonlama ve vurguların kullanılmasını fark edebilme, duyduğu metni kendi cümleleriyle başkalarına aktarabilme gibi aktivite ve faaliyetlerdir.¹¹

Yabancı dil öğreniminde dinleme becerisinin kullanılması öğrenciye çok önemli katkılar sunmaktadır. Öncelikle öğrenci bu becerileri sayesinde kelime vurgularını ve hedef dildeki cümle yapısını öğrenmektedir. Bunun yanında mevcut konuşmadaki anahtar kelimeleri bulmasını öğrenir ve bu şekilde tahmin yürütme güdüsü gelişir. Bununla birlikte öğrenci dinleme esnasında hedef dildeki bağlantı araçlarını bulur. Son olarak öğrenci dinleme esnasında bazı-birçok kelimenin anlamını cümle bağlamından çıkarmasını öğrenir.¹²

2- Konuşma Becerisi

Yabancı dilde konuşma öğretimi, dilini öğrendiği toplumun sosyal bir üyesi gibi duygu ve düşüncelerini sözlü olarak iletme, soru sorma ve sorulan soruyu cevaplamaya çalışarak, bu şekilde konuşma melekesinin kazanımı şeklinde ifade edilebilir. Başka bir tabirle Konuşma becerisi, sosyal bir varlık olan insanın duygu, düşünce, bilgi ve çeşitli tepkilerini; sinir sistemi, akciğer, ses telleri, küçük ve büyük dil, damak, dudak ve diş gibi organlar yardımı ve işbirliği ile oluşturulan sesler vasıtasıyla, dil sistemi içerisinde anlamlandırılarak başkalarına aktarma yeteneğine verilen isimdir.¹³ Dört becerinin arasında “*konuşma*” her zaman en önemlisi olarak görülür. Konuşmak demek; Anlamda uzlaşma varmak ve her iki tarafında birbirlerini doğru anladıklarından emin olmaları demektir. Bir dili bilen kişi o dili “*konuşan*” kişi olarak tanımlanır. Aslında bir dili bilmek dört beceriyi de içine almakla birlikte, birçok yabancı dil öğrenen kişi daha çok konuşmakla ilgilenir. İşte bu yüzden öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri, yabancı dil dersinin en önemli parçasıdır. Konuşma becerisini geliştirmek için “*oku ve uygula*” “*anlama soruları*” “*resim tanımlama*” ve “*serbest konuşma*”

¹¹ - daha geniş bilgi için bkz: Aydın, Mehmet Zeki, *Arapça'yı Nasıl Öğretelim?*, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, MEB İstanbul 2000, ss.53-68.

¹² - ayrıntılı bilgi için bkz: Ur, Penny, *A Course in Language Teaching*, Cambridge University Press, Cambridge 1999, s.41-42; Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi İlkeler Yöntemler Teknikler*, s. 87.

¹³ - Üçok, Necip, *Genel Dilbilim(Lengüistik)* Multilingual Yay., İstanbul 2004, s.27-30; Doğan, Candemir, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, s. 99.

gibi birtakım aktiviteler yapmak mümkündür. Öğrenciye konuşma becerisi kazandırmanın temel hedefi, öğrencinin kendisini ifade ederken dili düzgün kullanması, konular arası bağlantıları kurabilmesi ve konuşma esnasındaki hataları öğretmen tarafından düzeltilmesidir. Öğrenci konuşma esnasında; Dilsel öğeleri doğru telaffuz etmesini öğrenip, dildeki vurgu, tonlama ve dil ritmine hâkim olmaya çalışır. Aynı şekilde karşısındakini dinleyip, dinlediğini anlayabilmeyi, bu sayede karşılıklı konuşmanın ve uzlaşabilmenin yollarını bulur. Hepsinden önemlisi konuşamama veya yanlış konuşurum endişesini üzerinden atmaya, kendine olan özgüveni tesis etmede cesaret kazandırır. Bu ve benzeri doğal aktiviteler öğrenci derse olan ilgisini sürekli canlı tutar ve hedeften sapmasını (demotive olması) engeller.¹⁴

Konuşma becerisinin nasıl öğrenileceğini bilmeden doğru gelişimini sağlamak kolay değildir. Öğrenim prensipleri doğru bilinir ve gelişmesi için uygun metot ve teknikler uygulanırsa konuşma melekesi hızlı ve sağlıklı gelişir. Arapça konuma becerisinin düzgün bir gelişim yolu izlemesi için şu esaslara dikkat edilmesi gerekir:

- Bir yabancı dilde konuşma, o dilde kazanılan dilsel tecrübelere sıkı sıkıya bağlıdır. Yani, Arapça konuşabilmek için yeterli dilsel birikimin uygulamalarla bir arada öğretilmesi zorunludur.
- Arapça öğrenme isteğinin şiddeti ile iletişimde kullanma hedefine ulaşma arzusu, konuşma eyleminin bizzat hareket noktası ve en etkili destekleyici kaynağıdır. Yani, Arapça öncelikle konuşmak için öğrenilmelidir; konuşma hedefi yoksa öğrenim zorlaşır ve çok yavaş gelişir.
- Arapça öğrenmeye duyulan ilgi ve dikkat, konuşma öğrenme enerjisini besleyen daimi kaynaktır. Arapça öğrenmeye karşı ilgi ve dikkatin azaldığı veya kesildiği andan itibaren konuşma becerisi de gerilemeye başlar.
- Arapça öğrenmeye açıkça belirlenmiş bir hedef ile başlamak, öğrenime istikamet ve ciddiyet kazandırır. Böyle bir belirleme aynı zamanda konuşmada kullanılacak dilsel alan ve kelimelerin seçimine de bir ölçü olacağından aktif hafıza oluşumunu kolaylaştırır.¹⁵

Konuşma becerisinin kazanılması bazı uyarıların dikkate alınmasına bağlıdır: Öncelikle konuşma melekesinin sadece konuşarak kazanıldığı gerçeği unutulmamalıdır. Konuşma, Arapça öğrenmek veya öğrenilen Arapçayı sosyal faaliyetlere katılıp bir bakıma düşünceleri sesli anlatım yoluyla uygulamak demek olup, bunun için konuşma öğretimine öğrencinin dinleme ve anlama yeterliliği kazandıktan sonra ve edindiği bilgileri kullanarak başlanması gerekir.

İkinci olarak konuşma melekesi aşamalı olarak kazanılan bir yetidir. Telaffuz, dinleme-anlama beceri ve bilgisi yeterli düzeye ulaşmayan bir öğrencinin diğer dil becerinin öğrenimine yönelmesi doğru değildir.

Üçüncü olarak konuşma melekesi tabii yolla kazanılmalıdır. Arapça öğretimi, tabii temel dil becerilerinin öğretim sırası olan dinleme-anlama, konuşma, okuma ve yazma sırasını takip etmelidir.

Dördüncü olarak kişisel konuşma melekesi geliştirilmesine özen gösterilmelidir. Konuşmak, “*bilinen bazı kelimeleri otomatik olarak tekrarlamak değil, söylenen veya dinlenen seslerin akıllıca ayrıştırılmasıyla yapılan üretimsel bir dil etkinliğidir*” gerçeğini her zaman hatırlamakta fayda vardır.

¹⁴ - Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi; Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*, s.42.

¹⁵ - Başkan, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, s.80-82.

Beşinci olarak dikkat edilmesi gereken şey, konuşma melekesinin her daim güzel akıcı bir üsluba doğru gelişmesi için uğraş verilmelidir. Bununla kastedilen; Arapça konuşma becerileri henüz gelişme aşamasındayken konuşan kişinin sözlerinin kesilmesi, konuşma bozukluğuna sebep olmaktadır. Öğretmen bunu dikkate alarak, anlamı bozan yanlışları sözü kesmeden düzeltmeli ve mesajın iletilmesini engellemeyen basit yanlışları düzeltmek için uygun zamanı beklemelidir.

Son olarak öğretilecek olan konuşmanın, öğrenci düzeyine uygun olması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenin (öğrenciden)konuşma beklentisi, öğrencinin imkân ve yeteneğine uygun olmalıdır. Dersine çalışan, ödevlerini yapan ve öğrenmeye gayret eden, ancak istenen seviyeye ulaşamadığı için azarlanan öğrencinin konuşma öğrenmede başarısız olacağı açıktır.¹⁶

3- Okuma Becerisi:

Okumak, toplumun ses ve şekilleri üzerinde anlaştıkları yazılı semboller olan harflerin telaffuzu için ilgili organların aktif katılımıyla birlikte sesli veya sessiz olarak metinlerin anlamlara çevrilerek gerçekleştirilen zihinsel, anlamsal ve fizyolojik bir iletişim şeklidir.¹⁷ Okuma esnasında ses, sembol ve anlamlar sürekli değiştirilerek yenilenir ve yazılı kavramlar akli bağlarla anlamlara, yani bir bakıma konuşmaya çevrilir, Bu özelliğinden dolayı okuma becerisi önemli olmakla birlikte bizzat kendisi hedef değil, yazılı bilgilere ulaşma aracıdır. Okuma becerisi, basit otomatik bir beceri veya dar anlamda okuyor gibi görünme şekli değil, zihinsel düşünceleri bütünleştiren düzenlemeler yapma ve her çeşit düşünce, değerlendirme, hüküm, yorum ve çözümleri üreten bir etkinliktir. Bundan dolayı okuma; Arapça yazılı sembollerini sözlü ifadelerle çevirme, bunlardan anlamlar çıkarma, yazar-okuyucu etkileşmesi ve fikirlere olumlu veya olumsuz tepki gibi dört özelliği taşıması gereken bir etkinlikler dizisidir. Kısaca okuma, sembollerini tanıma, ifadeleri anlama. Anlamları tenkit etme gibi yazar ile okuyucunun etkileşmesinden meydana gelen diyaloga okuyucu ile dinleyicinin kavramaya dayalı etkin katılımı gereken zihinsel ve anlamsal bir beceridir.¹⁸

Okuma denilen şey; okuyucunun verilen başlık ve konu hakkında sahip olduğu bilgi ile yazarın yazdığı arasındaki etkileşim sürecinden ibaret, sadece anlaşımaların ve dilbilgisinin bir yere kodlanmış hali değildir. Gerçek okuma becerisi denilince; duyma, anlama ve uygulama gibi farklı eylemleri sonuç veren çok yönlü dinamik bir eylemler bütünü aklı gelmektedir.

Okuma becerisinde, öğrencinin konuşur gibi kekelemeden, sözcüklerin tam ve doğru olarak okunmadığı, parçanın içeriğine uygun vurgu ve tonlamanın yapıp yapılmadığına bakılmalı, okuduğu metnin anlamını kavrayabilmesi için dilbilgisini yeterli olarak kullanabilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca okuma becerisi öğrencilere dinleme, anlama ve konuşma becerilerinden sonra ve bunlar üzerine kurulan daha kapsamlı bir beceri olarak kazandırmak için uğraş verilmelidir. Bununla beraber Arapçayı yeni okumasını öğrenen bir öğrenci; görsel sembollere dayanan yeni bir sistemi öğrenmeye başladığını bilmeli ve bu sistemi iyi öğrenmelidir. Hepsinden önemlisi ise okumak önemli bir aşama olmasına rağmen, bunun yanında okuduğunu anlamaya yönelik hazırlıklar da yapılmasıdır. Aksi halde Kur'an-ı

¹⁶ - ayrıntılı bilgi için bkz; Doğan, Candemir, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, s.100-101.

¹⁷ - Doğan, Candemir, *a.g.e.* s.132-134.

¹⁸ - Başkan, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, s.57. v.d.

Kerim hafızı olduğu halde bir kelimenin manasını dahi anlamayan başka bir nesil ortaya çıkacaktır.

Bu özellikleri taşımayan ve sadece sayfada yazılı kelimelerle teker teker ilişki kurma şekline dönüşen okuma, okuma değildir. Her satırda defalarca durarak anlamları araştırma, Türkçe karşılıklarını bulmaya çalışarak okuma, okuma olmadığı gibi, sadece okunan parçanın anlamının toptan anlaşılması da okuma hedeflerinin tam gerçekleşmesi için yeterli değildir. Okuma kompleks işlemler dizisidir, pasif bir işlem değil, çok yönlü ve sürekli geliştirilmesi gereken aktif bir dil melekesidir.

4- Yazma Becerisi:

Yazı iletme konu olan herhangi bir istek, mesaj veya fikrin, yazı sembolü olan harflerle anlatım şeklidir. Yazı, öncelikli olarak konuşma becerisiyle birlikte diğer dil becerilerinin de kazanılmasını gerektiren dört temel dil becerisinin son halkasını oluşturur. Bu sebeple, gelişmesi diğer dil becerilerinin gelişmesine bağlı ve onlardan sonra olduğu için yazılı iletişim; dinleme, konuşma ve okuma becerileriyle iletilen anlamların yazılı sembollere dönüştürülmesi olarak da görülebilir. Yazmayı öğrenmek amaç mı yoksa araç mıdır? sorusunun cevabına gelince bunu üç şekilde cevaplamak mümkündür.

Yazı araçtır denildiğinde bu doğrudur: çünkü yeni kelimelerin not alınması, dilbilgisi kurallarının yazılması, dinleme veya okuma parçalarının sorularına cevapların yazılması gibi. Buradaki amaç öğrencinin dile alışması, onu çalışması ve öğretmenin öğrenciyi kontrol etmesidir. Yazının araç değil de amaç olduğu iddia edilse bu cevap yine doğrudur. Çünkü asıl amaç yazı yazmaktır. Mikro düzeyde harfleri, noktalama işaretlerini doğru kullanma gibi beceriler göz önünde bulundurulurken makro düzeyde içerik ve yazının organizasyonuna önem verilir. Son ve en itidalli cevap ise yazının hem araç hem de amaç olduğudur. Çünkü buna benzer yazı aktiviteleri diğer beceriler ile iç içe girmiş aktivitelerde kullanılır. Örneğin okunmuş olan bir gazete yazısına yazılı olarak cevap verme gibi.¹⁹

Yazma becerisi, temel dil becerilerinden oluşan son ve en önemli beceri olmasıyla birlikte, Arapça öğretiminin de son hedefidir. İnsanlık tarih, kültür ve medeniyet varlıkları kaybolmaktan yazıyla korunduğu gibi, akıl ürünlerinden faydalanma ve sonraki nesillere aktararak gelişmeyi sağlamak için yazı dilinin yerine geçecek başka bir alternatif de yoktur. Yazı ve kompozisyon yazılı bir iletişim aracı olmanın çok ötesinde, toplumların hayatlarında özel önemi olan bir dil becerisidir. Yazı becerisi bir yandan öğrencinin daha önce öğrendiği Arapça dil becerilerini pekiştirirken diğer yandan da daha sonra kazanacağı becerilere öğrenciyi hazırladığı için, yazı öğretimi kolaydan zora doğru ilerleyen kademeli bir şekilde yapılmalıdır.

Arapça yazma becerisi; harflerin telaffuz edilen sesiyle, yazılan sembolü arasındaki güçlü bağların bir bütünlük içinde kazanılmasıyla gelişir. Her harfin yazılış biçimine elin alışarak ustalık ve beceri kazanması için öncelikle o harfin sesinin doğru öğretilmesi gerekir. Bu sebeple, yazı, sesin doğru telaffuzu, harflerin sembolleri ile elin otomatik kas hareketleri arasında kurulan güçlü ilişkiyle kazanılan duyu organlarının ortak melekesi sayılabilir.

Yazı öğretiminin hedeflerine bakacak olursak; öncelikli olarak Arap harflerinin seslerini doğru, rahat, açık ve akıcı yazılı şekle çevirme ve kelime içindeki yazılış kurallarına uygun olarak yazma edinimini sağlamaktır. Birinci aşamada öğrencinin ders, yakın çevre veya kendisiyle ilgili bilgileri yazabilmesi hedeflenirken, daha sonraki evrede günlük hayatla ilgili duygu ve düşünceleri (günlük) ve sözlü ifadeleri yazıya geçirebilme(sesli metni yazılıya

¹⁹ - Başkan, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, s.53; Ur, Penny, *A Course in Language Teaching*, s.162.

çevirme) gibi hedefleri vardır. Daha önce de zikredildiği gibi tüm bunlar uygulanırken yazdığını doğru anlama hedefi hiçbir surette göz ardı edilmez. Harfleri ve kelimeleri doğru yazma, düşünceleri doğru ifade edip, bunları uygun kelime ve cümleler kullanarak kâğıda dökme ve tüm bunlar yapılırken, anlam bütünlüğünden kopmama ve noktalama işaretlerini yerinde kullanma gibi genel kurallar yine hedefler arasındadır.²⁰

IV. SONUÇ

Bu çalışmada en etkili öğretim yöntemlerinden birisi ve 1950’li yıllarda dilbilgisi-çeviri yöntemine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış olan *Düzvarım Yöntemi (Direct Method)*’²¹ incelenmiştir. Bu yöntemin temel kuralı dört dil becerisinden mümkün olduğu kadar fazla istifade edebilmektir. Bu yöntemde, tercüme gerektirmeyen, dil önce kulakla işitilecek, dille pekiştirilecek ve okunduktan sonra tahtaya yazılacaktır. Çok basit bir sisteme sahip olan bu metot hem Dünya hem de Türkiye’de yoğun olarak kullanılmasına rağmen hala yabancı dili öğrenemiyor, daha doğrusu yabancı dili öğrenememekten korkuyoruz. Bunun birçok sebebi bulunmakla birlikte, hem öğretmen hem de öğrenci için olması gereken bir husus şudur. Derslerde hem öğretmen hem de öğrenci aktif olarak derse iştirak ettiği takdirde öğrenciler “*dil korkusunu*” aşacaklardır. Bunun için biz öğretmenlere büyük görev düşmektedir. Bu görevleri hatırlamak gerekirse;

Öncelikle yabancı dil öğreten kişinin, o dili kesinlikle yazılı ve sözlü anlatımda hatasız, güncel ve akıcı şekilde kullanıyor olması gerekmektedir. Bununla birlikte yabancı dil, *-sıfır yaştaki bebeğin, yaklaşık yedi yaşına gelinceye kadar annesi, babası ve çevresi tarafından*-ona öğretilen ana dilinin fitrî yöntemiyle verilmelidir. Yani ders konuları, yaşamın her alanından *dengeli ve serpiştirilmiş* olarak verilmelidir. Bunun dışında öğrencinin derse, sıcak ve seri diyaloglarla katılımı sağlanmalıdır. Başka bir tabirle ders sırasında öğrenci, sadece bir dinleyici, okuyucu veya yazıcı olarak kalmamalıdır. Son olarak öğrenciye, ders konusunun kapsadığı olaylar, görsel ve duyuşsal olarak elverdikçe yaşatılmalıdır. Bunun için çeşitli materyal ve bol resimli kitaplar kullanılmalı, laboratuarda uygulamalar yapılmalı, ayrıca-*imkân dâhilinde* - kısa aralıklarla öğrenciler gerek şehir içinde, gerekse şehir dışında geziye çıkartılarak çevre ve olaylar üzerinde (sırf Arapça konuşmak suretiyle) onlara bilgi verilmeli ve diyalog kurulmalıdır. Bu şekilde öğrencinin kulak alışkanlığı sağlanmalıdır.

Yukarıda saymaya çalıştığımız kurallara uyduğumuz, onları uygulamaya geçirdiğimiz takdirde, öğrencilerin öğrenememe korkularını yenip, öğrenmek için adeta birbirleriyle yarışa girdiklerini müşahade etmek hiçte rastlantı olmayacaktır.

²⁰ - Doğan, Candemir, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu* s.171-173.

²¹ - geniş ve ayrıntılı bilgi için bkz; Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi; Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*, s.37-40.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay., Ankara 2009.
- AYDIN, Mehmet Zeki, *Arapça'yı Nasıl Öğretelim?*, *Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar*, MEB Yay., İstanbul 2000.
- BAŞKAN, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi, İlkeler ve Çözümler*, Multilingual Yay. İstanbul 2006.
- DEMİREL, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi İlkeler Yöntemler Teknikler*, Ankara 1990.
- DEMİREL, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi; Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*, Pegem Yayınları, Ankara 2011.
- DİLAÇAR, Agop, *Dil, Diller ve Dilcilik*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1968.
- DOĞAN, Candemir, *Arapça Öğrenim ve Öğretim Kılavuzu*, Kahire 2008.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım, İstanbul 1992.
- İbn Haldun, *el-Mukaddime*, Dar İhya et-Türas el-Arabi, Beyrut tarihsiz.
- KAPLAN, Mehmet, *Sevgi ve İlim*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002.
- SOYSALDI, Mehmet, *Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm yolları*, Ekev Akademi Dergisi Yıl: 14 Sayı: 45 (Güz 2010).
- UR, Penny, *A Course in Language Teaching*, Cambridge University Press, Cambridge 1999.
- ÜÇOK, Necip, *Genel Dilbilim(Lengüistik)* Multilingual Yay., İstanbul 2004.